

2024. ÉVI ALAPJOGI JELENTÉS

A 2023-as év egyaránt hozott előrelépést és visszaesést az alapvető jogok védelme terén. Az FRA 2024. évi alapjogi jelentése áttekinti a területen bekövetkezett legfontosabb fejleményeket, valamint meghatározza az elért eredményeket és a fennmaradó, aggodalomra okot adó területeket. Ez a kiadvány ismerteti az FRA-nak az érintett tematikus területeken bekövetkezett legfontosabb fejleményekkel kapcsolatos véleményét, és összefoglalja a véleményt megalapozó bizonyítékokat. Ennek során tömör, ugyanakkor informatív áttekintést nyújt az EU és tagállamai előtt álló fő alapjogi kihívásokról.

AZ FRA VÉLEMÉNYEI

- 1** Bevezetés
- 3** A megélhetési válság és a növekvő szegénység hatásai az EU-ban
- 6** A demokráciát és a civil társadalmi teret fenyegető veszélyek kezelése: a részvétel előmozdítása és az egyesülés, a békés célú gyülekezés és a véleménynyilvánítás szabadságának védelme
- 8** Migráció: az alapvető jogokkal kapcsolatos aggályok az eu határain
- 11** A Charta nemzeti szintű végrehajtása és alkalmazása

Kézirat lezárva: 2024. április

Az alábbi információk esetleges felhasználásáért sem az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, sem pedig az Ügynökség nevében eljáró más személy nem tehető felelőssé.

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2024

Print	ISBN 978-92-9489-359-8	ISSN 2467-2467	doi:10.2811/824184	TK-AM-24-001-HU-C
PDF	ISBN 978-92-9489-369-7	ISSN 2467-2696	doi:10.2811/11	TK-AM-24-001-HU-N

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2024

A többszörözés a forrás feltüntetésével engedélyezett.

A nem az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének tulajdonában lévő elemek felhasználása vagy sokszorosítása érdekében közvetlenül a szerzői jog tulajdonosához kell engedélyért fordulni.

Fényképek:

Borító: © Tamas Molnar/FRA; Pingpao/Adobe Stock; Ink drop/Adobe Stock

3. oldal: © Pingpao/AdobeStock

4. oldal: © Jiri Hera/AdobeStock

6. oldal: © Markus/AdobeStock

7. oldal: © Ink drop/AdobeStock

8. oldal: © Sarah Sighnolfi/FRA

9. oldal: © Tamas Molnar/FRA

12. oldal: © Artjazz/AdobeStock és © New Africa/AdobeStock

BEVEZETÉS

Ez a dokumentum Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) véleményeinek gyűjteménye, amely a *Fundamental Rights Report 2024-et* (2024. évi alapjogi jelentést) kíséri. A dokumentum összefoglalja a jelentésben szereplő tematikus területekkel kapcsolatos legfontosabb megállapításokat, amelyek alátámasztják az FRA által az egyes területek tekintetében kialakított véleményeket. Bizonyítékokon alapuló, időszerű és gyakorlati jellegű intézkedéseket tartalmaz, amelyeket az uniós szerveknek és a nemzeti kormányoknak mérlegelniük kell.

Az idei, 2024. évi alapjogi jelentés a megélhetési válság, a demokrácia és az alapvető szabadságok, valamint az alapvető jogokkal kapcsolatos, az Európai Unió (EU) külső határain fennálló, aggodalomra okot adó helyzet témáit vizsgálja, valamint időbeli áttekintést nyújt az Európában az alapvető jogokat érintő legsürgetőbb fenyegetésekről. A jelentés az EU Alapjogi Chartájának alkalmazását és végrehajtását is vizsgálja.

Bár a jelentés csak ezekre a legfontosabb kérdésekre összpontosít, 2023 olyan év volt, amelynek során több oldalról is fenyegetés érte az alapvető jogokat és szabadságokat. A demokratikus értékeket és a civil társadalmi teret fenyegető veszélyek, valamint az online gyűlölet és a dezinformáció komoly kihívást jelentenek az alapvető jogokra nézve, ahogy a rasszizmus és a hozzá kapcsolódó intolerancia fokozódása is. Ugyanakkor Európa a megélhetési válság közepette egyre növekvő szegénységgel néz szembe, és továbbra is küzd a migráció megosztó problémájával. Az éghajlatváltozással kapcsolatban szükséges intézkedések azzal a kockázattal járnak, hogy megerősítik a társadalmi és gazdasági marginalizálódás meglévő formáit. Mindezek fényében a jelentés összefoglaló áttekintést nyújt a legfontosabb tematikus kérdésekről, és javaslatokat tesz az alapvető jogokat érintő kihívások kezelésének módjára.

Az FRA ebben az összefoglaló jelentésben ismertetett véleményeinek célja, hogy az EU és a tagállamok által végrehajtandó intézkedések felvázolásával nyújtsanak tájékoztatást a szakpolitikai döntéshozók és a jogalkotók számára. Az FRA a véleményeinek összefoglalója és a teljes jelentés segítségével felvázolja az alapvető jogok védelmén és előmozdításán alapuló, inkluzívabb Európa felé vezető utat.

1

A MEGÉLHETÉSI VÁLSÁG ÉS A NÖVEKVŐ SZEGÉNYSÉG HATÁSAI AZ EU-BAN

A megélhetési válság valamennyi tagállamot érinti. Ennek hátterében nagyrészt a Covid19-világjárvány gazdasági következményei és az Ukrajna elleni orosz agressziós háború miatt emelkedő energiaárak állnak.

2022-ben az EU-ban 95,3 millió személyt fenyegetett a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség veszélye. Ez az EU lakosságának 21,6 %-a. A 2020. és 2021. évi növekedést követően ez a számadat 2022-ben (2019-hez viszonyítva) stabil maradt. A gyermekek körében ugyanakkor fokozódott a szegénység és a társadalmi kirekesztettség, ami 24,7 %-ukat érinti. Ez az arány 2022-ben mintegy 20 millió gyermeket jelentett, csaknem 1 millióval többet, mint 2019-ben.

Ez a válság hatással volt az EU Alapjogi Chartája és az Európa Tanács Európai Szociális Chartája által biztosított alapvető jogokra. 2022-ben és 2023-ban az EU és a tagállamok intézkedéseket fogadtak el az emelkedő árak és a lakhatási problémák kezelése, valamint az energiaszegénység elleni küzdelem elősegítése érdekében. Ezek az intézkedések átlagban enyhítették a szegénységre és a társadalmi kirekesztettségre gyakorolt negatív hatásokat az EU népességének a körében. Az intézkedések azonban gyakran csak átmenetiek voltak, és nem mindig érték el a legkiszolgáltatottabb helyzetben lévőket. Ezért az infláció hosszú távú hatásait továbbra is szorosan figyelemmel kell kísérni.

Több tanulmány is alátámasztotta, hogy a Covid19-világjárvány és az Ukrajna elleni orosz agressziós háború által okozott megélhetési válság kedvezőtlen hatásokat gyakorol az alapvető jogokra. Az infláció, és különösen az emelkedő árak veszélyeztetik az uniós jog által garantált alapvető jogokat és alapelveket. Ezek közé tartoznak az emberi méltósághoz és a nemek közötti egyenlőséghez, a megkülönböztetésmentességhez, a magán- és a családi élet tiszteletben tartásához, a lakhatási támogatáshoz és a szociális biztonsághoz való jog, az általános gazdasági érdekű szolgáltatásokhoz való hozzáférés elősegítése, valamint a szegénység magasabb kockázatának kitett csoportokhoz tartozó személyek jogai.

A megélhetési válság továbbra is különböző módon és különböző mértékben érinti a különféle csoportokat. A kockázatok és a hatások nem egyenlően oszlanak meg a társadalom különböző csoportjai között: a már eleve kiszolgáltatott helyzetben lévő vagy hátrányos megkülönböztetést elszenvedő személyek jobban ki vannak téve a szegénység kockázatának.

A gyermekek, a nők, a fiatalok, a faji és etnikai kisebbségek, az időskorúak, a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, interszexuális és queer (LMBTIQ-) személyek, a romák és a fogyatékkal élők vannak a legnagyobb mértékben kitéve a szegénység és az alapvető jogaikat fenyegető veszélyek kockázatának. Például jelentős mértékben nőtt a gyermekek körében a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség kockázata: 2019 óta mintegy 1 millióval nőtt az ilyen kockázatnak kitett gyermekek száma.

AZ FRA 1.1. VÉLEMÉNYE

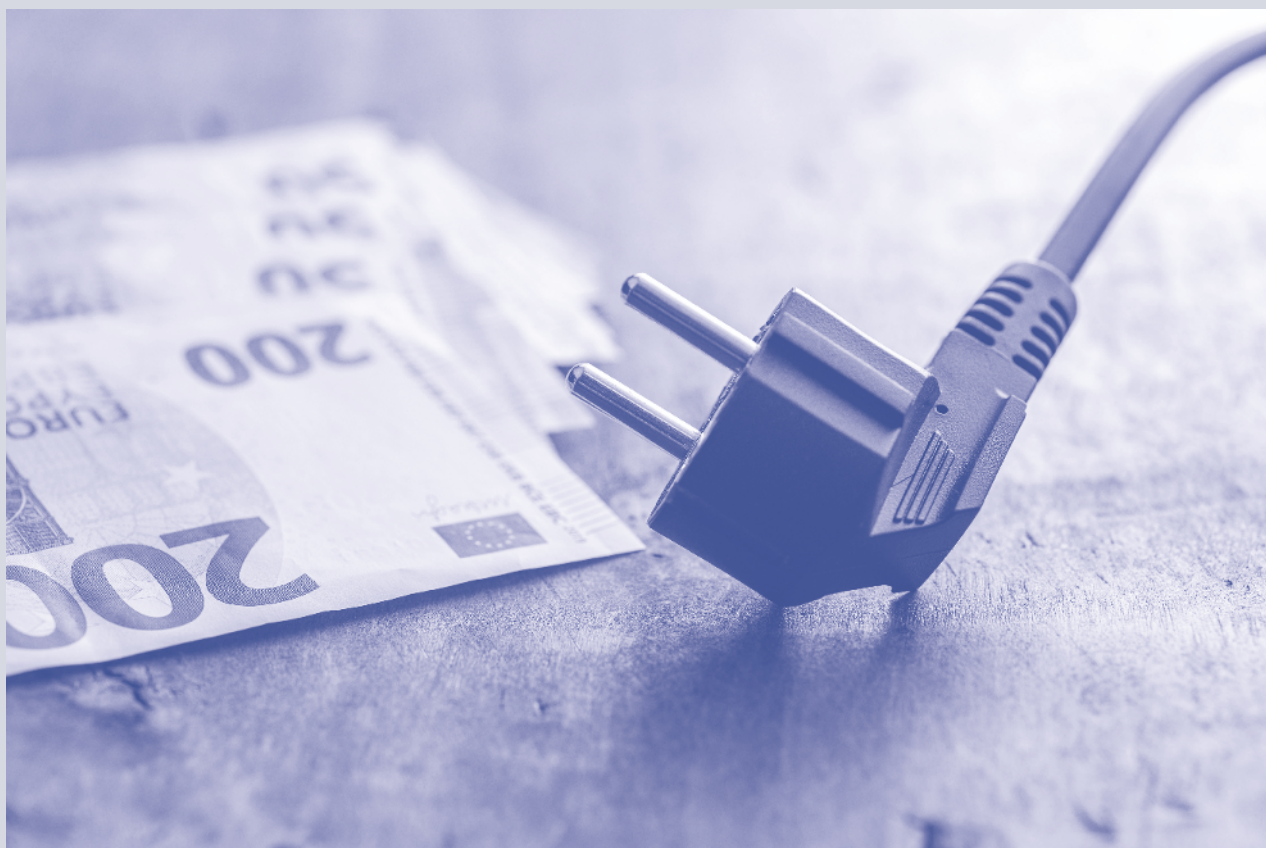
A megélhetési válságra adott szakpolitikai és jogi válaszsintézisek tervezése és végrehajtása során az EU-nak és a tagállamoknak figyelembe kell venniük, hogy a válság hatásai nem mindenkit érintenek egyformán. Biztosítaniuk kell továbbá, hogy a válaszsintézisek hozzájáruljanak a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemhez.

Ennek eredményes megvalósítása érdekében az ilyen szakpolitikai és jogi intézkedéseknek tényeken kell alapulniuk, és az alapvető jogok előzetes értékelésére kell épülniük. Olyan megalapozott és megbízható adatokon kell alapulniuk, amelyek kellő mértékben lebontottak annak megállapításához, hogy az intézkedések milyen hatással lehetnek a potenciálisan kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek, például a nők, gyermekek és fiatalok, az etnikai kisebbségek, az idősek, az LMBTIQ-személyek, a romák és a fogyatékossgal élők alapvető jogaira.

Az EU és tagállamai különféle jogalkotási és szakpolitikai intézkedéseket hajtottak végre az emelkedő árak és a megélhetési válság kezelése érdekében. Ezek közé tartoznak a különféle adóügyi intézkedések, árplafonok és közvetlen juttatások, amelyek biztosítják a szociális biztonsághoz való jog és a szociális segítségnyújtáshoz való jog érvényesülését, valamint az alapvető javakhoz és szolgáltatásokhoz, például az energiához, a lakhatáshoz és az élelemhez való hozzáférést.

Az alapos értékelések azonban nem állapították meg, hogy a megélhetési válság bármilyen tényleges hatással lenne a Charta által védett alapvető jogokra. Emellett csak korlátozott körben állnak rendelkezésre a tényleges szükségletekre és intézkedésekre, valamint azoknak a veszélyeztetett csoportok jogaira gyakorolt hatásaira vonatkozó összehasonlítható országos szintű adatok. A releváns adatok bontása gyakran az életkorra, a nemre és a jövedelmi helyzetre korlátozódik, és nem állnak rendelkezésre bontott adatok más, kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportokra, például a különböző etnikai háttérrel rendelkező személyekre, az LMBTIQ-személyekre, a romákra és a fogyatékossgal élőkre vonatkozóan.

A kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek érdekében elfogadott intézkedések eredményessége és költséghatékonyasága – beleértve az alapvető jogok érvényre jutására gyakorolt hatást is – továbbra is nagyrészt ismeretlen. A kezdeti kutatások azt mutatják – hogy a végrehajtásban jelentős hiányosságok tapasztalhatók. A végrehajtott intézkedések ideiglenesek és nem célzottak, és nem érték el a kiszolgáltatott helyzetben lévő háztartásokat. Mindez a legvesélyeztetettebb csoportok egy részének lemaradásához vezetett.

A megélhetési válság az energiaszegénység növekedését idézte elő, amely aránytalan mértékben érintette azokat, akik már eleve ki vannak téve a szegénység és a társadalmi kirekesztettség veszélyének. A hátrányos helyzetű csoportok – például a romák, a bevándorlók és a bevándorlók leszármazottai, az etnikai kisebbségek, az alacsony jövedelműek és a hajléktalanok –, és különösen az ezekhez a csoportokhoz tartozó nők nagyobb valószínűséggel szembesülnek nehézségekkel az energia és a közlekedés területén, mint az általános népesség.

Az Európai Unió Tanácsa felszólítja a tagállamokat, hogy erősítsék meg a magas inflációra és a növekvő energiaköltségekre adott válaszingyázkedéseiket. Az Európai Bizottság bevált gyakorlatokat dolgozott ki olyan szerkezeti javulásokra vonatkozóan, amelyek révén a tagállamok kezelhetik az energiaszegénység kiváltó okait.

Az EU elkötelezett az energiaszegénység kezelése, valamint az európai zöld megállapodás részeként a méltányos és igazságos átmenet biztosítása iránt Európában. Az energiaszegénység kezelését a felülvizsgált energiahatékonysági irányelv ((EU) 2023/1791 irányelv) kiemelt feladatként kezeli, és meghatározza az energiaszegénység kezelésével és nyomon követésével kapcsolatos uniós éghajlat-politikai célok eléréséhez szükséges energiapolitikai követelményeket. Az európai zöld megállapodás végrehajtását szolgáló nemzeti energia- és éghajlat-politikai tervek európai bizottsági értékelése rámutat, hogy a tagállamok számos intézkedést fogadtak el az energiaszegénységgel kapcsolatban. Ezek az intézkedések azonban nem tartalmaznak egyértelmű célkitűzéseket, sebezhetőségi értékelési módszereket és a tudatos fogyasztói magatartás kialakítását célzó erős keretet.

AZ FRA 1.2. VÉLEMÉNYE

Az Európai Bizottságnak fontolóra kell vennie, hogy az európai strukturális és beruházási alapok következő programozási időszakába beépítse azokat a megfelelő horizontális, illetve tematikus feljogosító feltételeket, amelyek segítséget nyújthatnak az energiaszegénység kezeléséhez.

Az uniós tagállamoknak gondoskodniuk kell róla, hogy az éghajlat-politikai célokkal és az energiaszegénységgel kapcsolatos szakpolitikai és jogi intézkedésekben figyelembe vegyék a szociális segítségnyújtáshoz és lakhatási támogatáshoz való alapvető jogot annak érdekében, hogy tisztességes megélhetést lehessen biztosítani mindazok számára, akik nem rendelkeznek elegendő forrással. Ez összhangban lenne a közösségi jog és a nemzeti jogszabályok által megállapított szabályokkal, valamint a társadalmi kirekesztés és a szegénység elleni küzdelmet szolgáló gyakorlatokkal.

Felkérjük a tagállamokat, hogy a módosított nemzeti klíma- és energiatervek kidolgozása során vegyék figyelembe a vonatkozó bizottsági ajánlásokat. Ez a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend és a fenntartható fejlődési célok azon központi, átalakulást hozó ígéretének érvényre juttatását jelenti, miszerint „senkit nem hagyunk hátra”.

2

A DEMOKRÁCIÁT ÉS A CIVIL TÁRSADALMI TERET FENYEGETŐ VESZÉLYEK KEZELÉSE: A RÉSZVÉTEL ELŐMOZDÍTÁSA ÉS AZ EGYESÜLÉS, A BÉKÉS CÉLÚ GYÜLEKEZÉS ÉS A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGÁNAK VÉDELME

Az egyének és a civil társadalom közügyekben való érdemi részvétele kulcsfontosságú eszköz az alapvető jogok teljes körű érvényesülésének biztosításához. Ez szavatolja, hogy a jogszabályok és a szakpolitikák kidolgozása során mindenkinek a jogait figyelembe vegyék. A bizonyítékok azonban azt mutatják, hogy gyakran nincs elegendő idő vagy lehetőség arra, hogy a jogszabálytervezetekkel kapcsolatosan érdemi észrevételeket tegyenek vagy az azokkal foglalkozzanak. Ez különösen igaz akkor, amikor gyorsított eljárásokat alkalmaznak, vagy ha a jogszabálytervezetek egyszerre több kérdést is lefednek. Az Európai Bizottság új ajánlást adott ki a nemzeti részvételi és konzultációs eljárások hiányosságainak kezelésére.

Mind a harmadik felek által elkövetett támadások, mind a túlzott állami beavatkozás – különösen az egyesülés, a békés célú gyülekezés és a véleménynyilvánítás szabadságához való jog ellen – továbbra is veszélyeztetik a civil társadalom mozgásterét. Ezek közé tartoznak a médiát és a civil társadalmi szervezeteket célzó stratégiai perek, valamint a békés célú gyülekezés szabadságára vonatkozóan javasolt vagy bevezetett korlátozások. Az Európai Bizottság a civil társadalmi szervezetek és a média megfélemlítésére és forrásainak elszívására irányuló perekről szóló uniós jogszabályjavaslat előterjesztésével reagált a helyzetre. Ezen túlmenően a Bizottság jogszabályjavaslatokat terjesztett elő mind a tömegtájékoztatás szabadságára, mind pedig az egyesületek határokon átnyúló működésének megkönnyítésére vonatkozóan.

Az emberi jogokkal foglalkozó szereplők és a lakosság közügyekben való érdemi, nemzeti szintű részvételéhez megfelelő csatornákra és eljárásokra van szükség annak biztosítása érdekében, hogy az emberi jogi megfontolások hatékonyan eljussanak a jogalkotókhoz és a politikai döntéshozókhoz. A közügyekben való részvétel elősegítése a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 25. cikkében említett emberi jogi követelmény. Az ilyen részvétel nemcsak akkor fontos, amikor a tagállamok önállóan alkotnak jogszabályokat, hanem akkor is, ha jogszabályaik és szakpolitikai döntéseik az uniós jog hatálya alá tartoznak, például egy uniós irányelv átültetése esetén.

3

MIGRÁCIÓ: AZ ALAPVETŐ JOGOKKAL KAPCSOLATOS AGGÁLYOK AZ EU HATÁRAIN

A nemzetközi védelmet kérő vagy munkalehetőségeket kereső személyek közül sokan nem rendelkeznek érvényes úti okmányokkal. Egyesek tengeri úton, hajózásra alkalmatlan csónakokon próbálják elérni Európát. 2023-ban több mint 4000 ember lelte halálát vagy tűnt el a tengeren, ami az elmúlt 5 év legmagasabb számadata. Az irreguláris migráció visszaszorítása érdekében az államok egyre több kerítést építenek, a határokon pedig fokozódik a katonai jelenlét.

Az EU új információs rendszereket vezet be a határellenőrzések megkönnyítése érdekében. Továbbra is feszültségek állnak fent a menekültügyi eljárásokhoz való hozzáférést szabályozó nemzeti jogszabályok és az uniós jog között, és továbbra is érkeznek a határokon tanúsított rossz bánásmódra és más jogsértésekre vonatkozó állítások. A migránsokat és a menekülteket segítő civil társadalmi szervezetek folyamatos kihívásokkal néznek szembe.

Az EU megállapodott egy migrációs és menekültügyi paktumról, amelynek értelmében a menekültügyi és visszaküldési eljárásokat fel kell gyorsítani, és azokat a határ közelében kell lefolytatni. Egyes határ menti létesítmények nehezen tudnak méltó befogadási feltételeket biztosítani az újonnan érkezők számára. A paktum bevezeti az államok azon kötelezettségét, hogy ellenőrizzék az alapvető jogok tiszteletben tartását. Mivel az EU részes fele az Európa Tanácsnak a nőkkel szembeni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni küzdeletről és azok megelőzéséről szóló egyezményének (isztambuli egyezmény), az uniós intézményeknek, hivataloknak és ügynökségeknek a migrációval összefüggésben intézkedéseket kell hozniuk a nők elleni és a családon belüli erőszak – többek között a határokon történő – megelőzése és leküzdése érdekében.

Ez a fejezet az alapvető jogokkal kapcsolatos, a határokon fennálló helyzetet foglalkozik, középpontjában pedig az EU külső szárazföldi és tengeri határai állnak. Megvizsgálja az érkezést megelőzően alkalmazott szakpolitikákat, magukat a határellenőrzéseket, valamint a határellenőrzések elkerülésével belépő személyek ügyeinek kezdeti feldolgozását.

2023-ban több mint 4000 ember halt meg vagy tűnt el, amikor a tengeren át próbált meg eljutni Európába. Ez az elmúlt 5 év legmagasabb számadata. Az élethez való jog (a Charta, illetve az emberi jogok európai egyezménye (EJEE) 2. cikke) kifejezett kötelezettséget ró az államokra, amelyek jogilag kötelesek azt tiszteletben tartani mind a szárazföldön, mind a tengeren. Az uniós tagállamok műveleti protokollokat vezettek be a kutatásra-mentésre vonatkozóan, amelyeket folyamatosan felül kell vizsgálni annak érdekében, hogy tükrözzék a bevált gyakorlatokat és a levont tanulságokat. A tengeren bajba jutott személyek megmentésére bevetett hajók száma nem felel meg a tényleges szükségleteknek.

A tengeren történt halálesetek számának csökkentése összetett feladat. Olyan átfogó megközelítést igényel, amely magában foglalja az összes érintett államot, az uniós szerveket, a nemzetközi szervezeteket és más érintett feleket. Vannak azonban olyan fontos lépések, amelyeket az EU és tagállamai már most is megtehetnek.

AZ FRA 3.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak a bevált gyakorlatok alapján felül kell vizsgálniuk és ki kell igazítaniuk kutatási-mentési protokolljaikat, hogy életet mentsenek a tengeren.

Az uniós finanszírozás és az alapvető jogok védelme közötti megfeleltetés előmozdítása során az Európai Bizottságnak meg kellene fontolnia, hogy a tengeri határigazgatás finanszírozását hogyan lehet összekapcsolni olyan műveleti protokollok elfogadásával és betartatásával, amelyek biztosítják, hogy a tengeren közvetlen veszélyben lévő emberek időben segítséget kapjanak.

A tagállamoknak és a Frontexnek együttesen kell biztosítaniuk, hogy elegendő, megfelelően felszerelt haditengerészeti eszközt telepítsenek azokon a nyílt tengeri területeken, ahol a kockázatelemzés szerint nagyobb valószínűséggel fordulnak elő hajótörések.

A tagállamok fokozottan fellépnek határaik ellenőrzése és az irreguláris migráció megfékezése érdekében. Egyes intézkedések önkényességhez, jogbizonytalansághoz, a civil társadalom munkájának korlátozásához, valamint a határokon széles körben elkövetett jogsértésekkel szemben nem hatékony jogvédelemhez vezettek. Kevés áldozat fér hozzá az igazságszolgáltatáshoz hatékony jogorvoslati lehetőségek révén. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) ítélkezési gyakorlata meghatározza azokat a feltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy valamely jogorvoslati lehetőség jogilag és a gyakorlatban is hatékony legyen. Az FRA az Európai Bizottság jogállamisági jelentéséhez való hozzájárulásában jelzi, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés hiánya veszélyeztetheti a jogállamiság mint az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikke szerinti alapvető uniós érték tiszteletben tartását.

A jövőben a migrációs és menekültügyi paktum értelmében a tagállamok kötelesek lesznek független mechanizmusokat létrehozni az alapvető jogok határokon végzett átvilágítás során történő érvényesülésének ellenőrzésére, és szabadon kiterjeszthetik e mechanizmusok alkalmazási körét más szempontokra is. 2022-ben az FRA iránymutatást adott ki az ilyen mechanizmusok létrehozására vonatkozóan.

AZ FRA 3.2. VÉLEMÉNYE

A tagállamoknak fokozott erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy a határokon védjék a migránsok, a menekültek és a menedékkérők alapvető jogait. Ezt azáltal kell megvalósítani, hogy haladéktalanul és ténylegesen kivizsgálják az alapvető jogoknak a határokon és valamennyi hajótörési esemény során történő megsértésére vonatkozó állításokat. A tagállamoknak továbbá tiszteletben kell tartaniuk az EJEB által meghatározott eljárási követelményeket.

A tagállamoknak az FRA szakértelmére és iránymutatásaira építve független nemzeti mechanizmusokat kell létrehozniuk az alapvető jogok külső határokon való tiszteletben tartásának ellenőrzésére, vagy ha már léteznek ilyenek, meg kell erősíteniük azokat.

AZ FRA 3.3. VÉLEMÉNYE

A tagállamoknak gondoskodniuk kell róla, hogy a külső határokon az újonnan érkezők fogadására használt létesítmények méltóságos és biztonságos feltételeket biztosítsanak, és ne vezessenek önkényes fogva tartáshoz. Ezeknek a létesítményeknek egy olyan átfogó, hatékony és eredményes migrációkezelési rendszer részét kell képezniük, amely elégséges kapacitással rendelkezik ahhoz, hogy szükség esetén a menedékkérőket rendes létesítményekbe helyezze át. A rendszernek továbbá hatékony, humánus eljárásokat kell tartalmaznia a méltóságos visszaküldésekre, és működőképes integrációs lehetőségeket kell kínálnia a nemzetközi védelemben részesülő személyek számára.

Az Európai Bizottságnak meg kell fontolnia, hogy szükség esetén független alapjogi hatásvizsgálatot kérjen annak ellenőrzése érdekében, hogy az alkalmazandó uniós eszközök keretében nyújtott uniós finanszírozás megfelel-e az alapvető jogoknak.

AZ FRA 3.4. VÉLEMÉNYE

Amikor az uniós finanszírozás uniós jognak való megfelelését értékelik, a tagállamoknak és az Európai Bizottságnak figyelembe kell venniük az Európa Tanács isztambuli egyezményében meghatározott normákat is.

Az isztambuli egyezmény 2023-ban kötelezővé vált magára az EU-ra, nem pedig csak azokra a tagállamokra nézve, amelyek azt ratifikálták. Az uniós jog már tartalmaz a nők határon biztosítandó védelmére vonatkozó rendelkezéseket. Az új kötelezettségek tovább bővítik ezek körét. A közös rendelkezésekről szóló rendelet ((EU) 2021/1060 rendelet) értelmében, amikor a tagállamok uniós finanszírozást vesznek igénybe határigazgatási, menekültügyi és visszaküldési politikájuk támogatására, olyan intézkedéseket kell hozniuk, amelyek biztosítják, hogy az uniós finanszírozású programok megfeleljenek a Chartának, valamint a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezménynek. Az FRA az *EU Funds – Ensuring compliance with fundamental rights* (Uniós pénzeszközök – Az alapvető jogok tiszteletben tartásának biztosítása) című 2023. évi jelentésében azt javasolja, hogy a jövőben az isztambuli egyezményt is vegyék figyelembe.

4

A CHARTA NEMZETI SZINTŰ VÉGREHAJTÁSA ÉS ALKALMAZÁSA

A Chartára vonatkozó, az Alapjogi Charta EU-n belüli alkalmazásának megerősítésére irányuló stratégia végrehajtásának 2025. évi féldíós felülvizsgálata és a Charta kihirdetésének 25. évfordulója előtt a Chartára vonatkozó 2020. évi stratégia tagállami végrehajtására irányuló erőfeszítések még mindig nem határoztak meg strukturált folyamatot, valamint konkrét célokat, mérföldköveket és határidőket.

A Charta tovább erősítette az alapvető jogok eszköztárát a bíróságokon, amint azt a nemzeti és európai ítélkezési gyakorlatok is bizonyítják. Az igazságszolgáltatási rendszer hozzáférhetőségével kapcsolatban folyamatos kihívások azonban akadályozták a Chartában rögzített jogok tényleges gyakorlását, különösen a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek esetében.

A Charta tagállami jogalkotók és hatóságok általi alkalmazása elmaradt az igazságszolgáltatásban történő alkalmazásától. Különösen figyelemre méltó volt, hogy a regionális és a helyi hatóságok nem alkalmazták a Charta rendelkezéseit. A tagállamok az uniós pénzeszközök felhasználása tekintetében lassan elkezdték bevezetni a Chartára vonatkozó „horizontális feljogosító feltétel” megvalósítására irányuló szakpolitikai és jogi kereteket. Továbbra is fennállnak azonban a panasztételi mechanizmusokkal, valamint az alapvető jogokkal foglalkozó szereplők részvételével és szükséges kapacitásaival kapcsolatos problémák. Mivel a tagállami emberi jogi intézmények emberi jogi kérdésekben a nemzeti kormányok legfontosabb tanácsadói közé tartoznak, továbbra is fontos, hogy fejlesszék a Chartával kapcsolatos szakértelmüket.

A célzott uniós finanszírozásnak köszönhetően – különösen a Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program (CERV) révén – fokozódtak a Chartával kapcsolatos ismeretek és szakértelem bővítésére irányuló erőfeszítések. A Charta alkalmazási körét illetően azonban eltérések vannak a tagállamok, a tagállami hatóságok és a különféle szakmák között.

Hamarosan a Charta kihirdetésének 25. évfordulóját fogjuk ünnepelni. A Chartát továbbra is gyakran használják uniós szinten, különösen az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatában, de az uniós jogalkotásban és szakpolitikai döntéshozatalban is (lásd például az Európai Bizottság 29. számú eszközét és a Tanács iránymutatásait). Az Európai Bizottság 2025-ben jelentést fog előterjeszteni az Alapjogi Charta EU-n belüli alkalmazásának megerősítésére irányuló, 2020. évi stratégiájának féldíós végrehajtásáról.

Tagállami szinten a Charta alkalmazására vonatkozó stratégia végrehajtására irányuló erőfeszítésekhez még mindig hiányoznak a strukturált eljárások, valamint a konkrét célok, mérföldkövek és határidők. Továbbá a Charta még nem különösebben látható az uniós jog hatálya alá tartozó nemzeti jogalkotásban és szakpolitikai döntéshozatalban. A hatásvizsgálatokra vonatkozó nemzeti szabályok még mindig nem tartalmazzak kifejezett utalásokat a Chartára.

Ugyanakkor 25 tagállam kinevezett a Chartával foglalkozó kapcsolattartó pontot, ahogyan azt a Charta alkalmazására vonatkozó stratégia és az Európai Unió Tanácsának a kapcsolódó következtetései előirányozták. A Chartával foglalkozó kapcsolattartó pontok létrehozása fontos első lépést jelent, mivel ezek a kapcsolattartó pontok irányíthatják vagy segíthetik a stratégia tagállami szintű végrehajtásának folyamatát. A Chartával foglalkozó kapcsolattartó pontok többségének azonban még meg kell találnia a tagállami kontextusban betöltött szerepét ahhoz, hogy a lehető legjobban tudjon hozzájárulni a Charta szélesebb körű alkalmazásához tagállami és helyi szinten egyaránt.

AZ FRA 4.1. VÉLEMÉNYE

Az Európai Parlamentnek, az Európai Unió Tanácsának és az Európai Bizottságnak tovább kell fejlesztenie és frissítenie kell azokat az eszközöket, amelyek szavatolják, hogy az uniós jogalkotás és szakpolitikai döntéshozatal teljes mértékben megfeleljen a Chartának. Emellett meg kell erősíteniük a Charta EU-n belüli népszerűsítésére irányuló erőfeszítéseiket is.

Az FRA felkéri az uniós tagállamokat, hogy az Európai Unió Tanácsa következtetéseinek végrehajtásakor olyan strukturált folyamatot hozzanak létre, amely konkrét célokon, mérföldköveken és határidőkön alapul.

A tagállamok felkérést kapnak arra, hogy megfelelő emberi és pénzügyi erőforrásokkal erősítsék meg a Chartával foglalkozó kapcsolattartó pontjaik kapacitását annak érdekében, hogy fokozni tudják a koordinációt és az együttműködést valamennyi érintett szereplővel.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az uniós jog hatálya alá tartozó valamennyi jogalkotási javaslat hatásait mindig a Chartában rögzített alapelvek és jogok alapján értékeljék. Az emberi jogi normák és az EJEE tagállami alkalmazásának ellenőrzése mellett a hatásvizsgálatokra vonatkozó szabályoknak kifejezetten elő kell írniuk a Charta alkalmazásának értékelését is, figyelembe véve a Charta rendelkezéseinek az Európai Unió Bírósága általi értelmezését.

AZ FRA 4.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő gyermekek, nők, idősek, fogyatékosokkal élők és etnikai kisebbségek az uniós jog előírásainak megfelelően igénybe tudják venni a jogorvoslati lehetőségeket, és akadálymentes módon tájékoztatást kapjanak eljárási jogaikról.

A jogi szakemberek gyakran hivatkoznak a Charta 47. cikkére (a hatékony jogorvoslati és a tisztességes eljárásról való jog). Emellett az igazságszolgáltatáshoz való jog továbbra is fontos téma politikai szinten, amint azt az Európai Bizottságnak a Charta alkalmazásáról szóló 2023. évi jelentése is bizonyítja. A jelentés 2023-ban a hatékony jogvédelemre és az igazságszolgáltatáshoz való jogra helyezte a hangsúlyt. Az FRA korábbi jelentéseivel összhangban a bizottsági jelentés megállapítja, hogy még mindig fennállnak az igazságszolgáltatáshoz való jog bizonyos akadályai. Ezek közé tartozik a nem megfelelő tájékoztatás, különösen a bíróságon kívüli jogorvoslati lehetőségekkel kapcsolatban; az elektronikus igazságügyi megoldások használatának gyakorlati nehézségei; a gyermekek jogainak a bírósági eljárások során való érvényesülése ellenőrzésére szolgáló elégtelen intézkedések; valamint a veszélyeztetett csoportok számára az igazságszolgáltatás – többek között gazdasági okok miatti, eltérő mértékű – elérhetetlensége. Mindezek megakadályozhatják, hogy az érdekelt felek jogorvoslati lehetőségeket vegyenek igénybe.

AZ FRA 4.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamokat arra ösztönözzük, hogy használják fel a Chartával kapcsolatos képzésre – különösen a CERV programban és a Jogérvényesülés programban – rendelkezésre álló összes uniós finanszírozást, illetve népszerűsítsék azok felhasználását. Ezeknek a forrásoknak arra kell szolgálniuk, hogy a nemzeti, regionális és helyi hatóságok köztisztviselői körében növeljék a Chartával kapcsolatos tudatosságot.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell az alapvető jogokkal foglalkozó releváns szereplők érdemi részvételét az adott uniós pénzeszközök nyomon követésének folyamatában, és célzott finanszírozást kell nyújtaniuk a szereplők ellenőrzési kapacitásának és szakértelmének bővítéséhez.

A tagállamoknak gondoskodniuk kell róla, hogy az uniós pénzeszközök felhasználásával kapcsolatos panasztételi mechanizmusaik képesek legyenek feltárni a Charta bármilyen megsértését, és biztosítaniuk kell a szükséges jogorvoslati lehetőségeket.

Az FRA 2023. évi adatai az alapvető jogokkal kapcsolatos képzések tekintetében pozitív tendenciát mutatnak. A Chartával kapcsolatos képzéseket nemcsak a bírói karok tagjai, hanem egyre inkább a köztisztviselők, a bűnüldöző szervek, a civil társadalmi szervezetek, a nemzeti emberi jogi intézmények (NHRI-k) és az egyenlőséggel foglalkozó szervek munkatársai, az újságírók és a diákok számára is biztosítják. Úgy tűnik azonban, hogy ezekbe a képzési tevékenységekbe jelenleg nem vonják be megfelelően a regionális és a helyi önkormányzatokat. A CERV program és a Jogérvényesülés program ugyanakkor lehetőségeket kínál a releváns képzési tevékenységek társfinanszírozására.

A Chartával kapcsolatos szakértelem egyik fontos területe a közös rendelkezésekről szóló rendelet ((EU) 2021/1060 rendelet) hatálya alá tartozó uniós pénzeszközök végrehajtása. A rendelet arra kötelezi a tagállamokat, hogy az uniós pénzeszközök végrehajtása során gondoskodjanak a Charta rendelkezéseinek tiszteletben tartásáról. Lehetővé teszi továbbá a NHRI-k és az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek, valamint a civil társadalmi szervezetek számára, hogy fontos szerepet töltsenek be annak ellenőrzésében, hogy az uniós pénzeszközök felhasználása során tiszteletben tartják az alapvető jogokat. Az FRA *EU Funds – Ensuring compliance with fundamental rights* (Uniós pénzeszközök – Az alapvető jogok tiszteletben tartásának biztosítása) című 2023. évi jelentése problémákat tárt fel az alapjogi szervezeteknek és a civil társadalom képviselőinek az ellenőrzési folyamatban való részvételével kapcsolatban, mivel láthatóan nem rendelkeznek elégséges kapacitással, erőforrásokkal és a Chartával kapcsolatos szakértelemmel.

A 2023-as év egyaránt hozott előrelépést és visszaesést az alapvető jogok védelme terén. Az FRA által közzétett *Fundamental Rights Report 2024* (2024. évi alapjogi jelentés) megvizsgálja, hogy milyen fontosabb fejlemények zajlottak az EU-ban 2023. januártól decemberig, és válaszol az FRA ezekkel kapcsolatos véleményét. Kitér az eredményekre és a még fennmaradó, aggodalomra okot adó kérdésekre is, ezáltal pedig betekintést nyújt az EU területén folyó alapjogi vitákat alakító fő kérdésekbe.

ALAPVETŐ JOGAID ELŐMOZDÍTÁSA ÉS VÉDELME AZ EU EGÉSZ TERÜLETÉN —

Az FRA által közzétett *Fundamental Rights Report 2024* (2024. évi alapjogi jelentés) teljes szövege itt található:
<https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024>

Lásd még az FRA kapcsolódó kiadványait:

- FRA (2024), *2024. évi alapjogi jelentés – Az FRA véleményei*, Luxembourg, Kiadóhivatal, <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024-fra-opinions> (az EU mind a 24 hivatalos nyelvén, valamint albán, macedón és szerb nyelven elérhető)
- Az FRA-nak az EU-ban az alapvető jogokkal kapcsolatos kihívásokról és eredményekről szóló korábbi éves jelentései továbbra is elérhetők az [FRA honlapján](#) (angolul és részben franciául elérhetők).

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ

FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria

Tel.: +43 158030-0 – Fax: +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Az Európai Unió
Kiadóhivatala